

ثلاثة الأصول وأدلتها (للحرمين (والجمعية

Üç əsas və onların dəlilləri

Üç əsas və onların dəlilləri

Şeyx Muhəmməd ət-Təmimi, Allah ona rəhmət etsin

Üç əsas və dəlilləri

Şeyx Muhəmməd ət-Təmimi, Allah ona rəhmət etsin

Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adı ilə

Bil ki — Allah sənə rəhm etsin — bizə dörd məsələni öyrənmək vacibdir:

Birincisi: Elm. Bu, Uca Allahı, Onun peyğəmbərini və İslam dinini dəlilləri ilə tanımaqdır.

İkincisi: Ona əməl etmək.

Üçüncüsü: Allahın dininə dəvət etmək.

Dördüncüsü: Bu yolda əziyyətə səbr etmək.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözləridir: “Mərhəmətli və Rəhmli Allahın adı ilə.

﴿وَالْعَصْرَ 1 إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ 2 إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ 3﴾

And olsun əsrə (zamana, əsr vaxtına və ya əsr namazına)!

Həqiqətən, insan xüsrən içərisindədir.

Yalnız iman gətirib saleh əməllər edənlər, bir-birinə haqqı tövsiyə edənlər və bir-birinə səbri tövsiyə edənlərdən başqa". (Asr 103 surəsi, ayələr 1-3).

İmam əş-Şafi, Allah ona rəhmət etsin, demişdir: "Əgər Uca Allah məxluqatına bu surədən başqa heç bir höccət nazil etməsəydi, bu surə onlara kifayət edərdi".

Buxari - rahiməhu-Llahu təalə - demişdir: "Fəsil: Elm, söz və əməldən qabaqdır. Dəlili isə Uca Allahın bu sözüdür: «Bil ki, Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur və günahının bağışlanmasını dilə...» (Mühəmməd 47 surəsi, ayə 19). Beləliklə, Allah söz və əməldən öncə elmlə başladı".

Bil ki, - Allah sənə rəhm etsin - hər bir müsəlman kişiyyə və qadına bu üç məsələni öyrənmək və onlara əməl etmək vacibdir:

Birincisi: Allah bizi yaratmış, ruzi vermiş və başlı-başına buraxmamışdır; əksinə, bizə bir rəsul göndərmişdir. Kim ona itaət edərsə, Cənnətə daxil olar, kim də ona asi olarsa, Cəhənnəmə daxil olar.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ۖ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنَ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخَذًا وَبِيلًا ۖ﴾ (16)

"(Ey Məkkə əhli!) Biz (Musanı) Firona elçi göndərdiyimiz kimi sizə də (qiyamət günü əməllərinizə) şahidlik edəcək (Muhammədi) elçi göndərdik.

Firon elçiyə (Musaya) asi oldu. Biz də onu şiddətli bir əzabla yaxaladıq". (Muzzəmmil 73 surəsi, ayələr 15-16).

İkincisi: Allah, Ona ibadətdə heç kəsin - nə yaxın bir mələyin, nə də göndərilmiş bir peyğəmbərin - şəriki qoşulmasına razı olmaz. Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (18)

"Şübhəsiz ki, məscidlər Allaha məxsusdur. Elə isə Allahla yanaşı heç kəsə dua etməyin!". (Cin 72 surəsi, ayə 18).

Üçüncüsü: rəsula itaət edən və Allahı təkləşdirən kimsəyə, ən yaxın qohumu olsa belə, Allaha və Onun rəsuluna düşmənçilik edənləri dost tutmaq icazəli deyildir.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (22)

"(Ey peyğəmbər!) Allaha və Axirət gününə iman gətirən bir qövmin – ataları, oğulları, qardaşları yaxud qohum-əqrəbələri olsalar belə – Allaha və Onun rəsuluna düşmən olan kimsələrə sevgi bəslədiyini görə bilməzsən. Allah onların qəlblərinə iman yazmış və onları Öz tərəfindən bir ruhla dəstəkləmişdir. Allah onları (ağacları və qəsrləri) altından çaylar axan cənnətlərə daxil edəcəkdir. Onlar orada əbədi qalacaqlar. Allah onlardan razıdır, onlar da Allahdan razıdırlar. Onlar Allahın

firqəsidir. Bilin ki, məhz Allahın firqəsi nicat tapanlardır". (Mucadilə 58 surəsi, ayə 22).

Bil ki, - Allah səni Öz itaətinə müvəffəq etsin - həniflik – İbrahimin - aleyhi-ssəlam - dini, dini yalnız Ona məxsus edərək tək Allaha ibadət etməkdir. Allah bütün insanlara bunu əmr etmiş və onları bunun üçün yaratmışdır. Necə ki, Uca Allah buyurur:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (56)

"Mən cinləri və insanları yalnız Mənə ibadət etmək üçün yaratdım". (Zariyat 51 surəsi, ayə 56). "Mənə ibadət edirlər" sözünün mənası: Yəni: İbadətdə Məni təkləşdirirlər.

Allahın əmr etdiyi ən böyük şey tövhiddir (təkallahlıq) və o, Allahı ibadətdə təkləşdirməkdir.

Allahın qadağan etdiyi ən böyük şey isə şirkdir (Allah şərik qoşmaqdır) və buda, Allahla birlikdə başqasına dua etməkdir.

Buna dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...﴾

"Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərik qoşmayın!" (Nisa 4 surəsi, ayə 36).

Əgər sənə deyilsə: "İnsanın bilməsi vacib olan üç əsas nədir?"

De: Bu, qulun Rəbbini, dinini və peyğəmbəri Muhəmmədi, sallallahu aleyhi və səlləm, tanımasıdır.

Birinci Əsas.

Əgər sənə: "Sənin Rəbbin kimdir?" – deyilsə,

De ki: "Mənim Rəbbim – məni və bütün aləmləri Öz nemətləri ilə tərbiyə edən (yetişdirən) Allahdır. O, mənim məbudumdur və Ondən başqa heç bir məbudum yoxdur". Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ 2}

"Həmd, aləmlərin Rəbbi olan Allaha məxsusdur!" (Fatihə 1 surəsi, ayə 2). Allahdan başqa hər bir şey aləmdir (məxluq olunmuş bir varlıqdır) və mən də o aləmdən biriyəm.

Əgər sənə: "Rəbbini nə ilə tanıdın?" – deyilsə,

De ki: "Onun ayələri və məxluqları ilə".

Onun dəlillərindən (nişanələrindən) biri də gecə, gündüz, günəş və aydır.

Yeddi göy və onların içindəkilər, yeddi yer və onların içindəkilər və onların arasında olanlar da Onun yaratdıqlarındandır.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

{وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ 37}

"Gecə və gündüz, günəş və ay Onun (vəhdaniyyətinə dəlalət edən) dəlillərindəndir. Əgər siz Ona ibadət edirsinizsə, günəşə və aya səcdə etməyin, onları yaradan Allaha səcdə edin". (Fussilət 41 surəsi, ayə 37).

Uca Allah buyurur:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ 54﴾

"Doğrudan da, Rəbbiniz göyləri və yeri altı gündə yaradan, sonra da Ərşin üzərinə ucalan Allahdır. O, gündüzü sürətlə təqib edən gecə ilə örtüb bürüyür. Günəşi, ayı və ulduzları Öz əmrinə tabe edən də Odur. Şübhəsiz ki, yaratmaq da, əmr etmək də Ona məxsusdur. Aləmlərin Rəbbi Allah (ən əzəmətli), xeyiri və bərəkəti bol olandır". (Əraf 7 surəsi, ayə 54).

Rəbb, ibadət olunmağa layiq olan Zatdır (haqq məbud). Buna dəlil isə Uca Allahın bu sözüdür:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ 21 الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ 22﴾

"Ey insanlar! Sizi və sizdən əvvəlkiləri yaratmış Rəbbinizə ibadət edin ki, bəlkə Ondən qorxasınız.

O Rəbbinizə ki, sizin üçün yer üzünü döşəmə, göyü isə tavan etdi. Göydən su endirib onunla sizin üçün (növbənöv) məhsullardan ruzi yetişdirdi. Siz də (bunu) bildiyiniz halda (heç kəsi) Allaha tay tutmayın". (Bəqərə 2 surəsi, ayələr 21-22).

İbn Kəsir, Allah ona rəhmət etsin, demişdir: "Bu şeyləri Yaradan ibadət olunmağa layiqdir".

Allahın əmr etdiyi ibadət növləri bunlardır: İslam, İman, Ehsan; habelə Dua, xof, ümid, təvəkkül, rəğbət, qorxu, xuşu, xəşyət, tövbə (inabə), istianə, istiazə, istiğasə, qurban kəsmək, nəzir və Allahın

əmr etdiyi digər ibadət növləri. Bütün bu ibadətlər yalnız Uca Allaha məxsusdur. Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (18)

"Şübhəsiz ki, məscidlər Allaha məxsusdur. Elə isə Allahla yanaşı heç kəsə dua etməyin!" (Cin 72 surəsi, ayə 18).

Kim onlardan hər hansı birini Allahdan başqasına yönəldərsə, o, müşrik kafirdir; buna dəlil isə Uca Allahın bu buyruğudur:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾ (117)

"Kim Allahla yanaşı, haqqında özünün heç bir dəlili olmadığı başqa bir məbuda ibadət edərsə, onun cəzasını Rəbbi verəcəkdir. Şübhəsiz ki, kafirlər nicat tapmazlar!" (Muminun 23 surəsi, ayə 117).

Bir hədisdə belə deyilir:

"الدُّعَاءُ مُحُّ الْعِبَادَةِ".

"Dua ibadətin özəyidir".

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (60)

"Rəbbiniz buyurdu: "Mənə dua edin, Mən də duanıza cavab verim. Mənə ibadət etməyə təkəbbürlük göstərənlər Cəhənnəmə zəlil (rəzil) olaraq girəcəklər". (Ğafir 40 surəsi, ayə 60).

Xofun dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

"...onlardan xoflanmayın, Məndən qorxun, əgər möminsinizsə!". (Əli İmran 3 surəsi, ayə 175).

Rəcəyə dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهَ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

"Kim Rəbbi ilə qarşılaşacağına ümid bəsləyirsə, qoy yaxşı işlər görsün və Rəbbinə etdiyi ibadətlərində heç kəsi Ona şərik qoşmasın!" (Kəhf 18 surəsi, ayə 110).

Təvəkkülün dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

"Əgər möminsinizsə, Allaha təvəkkül edin!" (Maidə 5 surəsi, ayə 23). Uca Allah buyurur:

﴿...وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾

"Kim Allaha təvəkkül etsə, (Allah) ona kifayət edər". (Talaq 65 surəsi, ayə 3).

Rəğbət, qorxu və xuşuya dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْـَٔرُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خُشِعِينَ﴾

"Həqiqətən, onlar yaxşı işlər görməyə tələsər, ümid və qorxu ilə Bizə yalvarardılar. Onlar Bizə müti (qullar) idilər". (Ənbiya 21 surəsi, ayə 90).

Xəşyətin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ﴾

"Onlardan qorxmayın, Məndən qorxun". (Maidə 5 surəsi, ayə 3).

Tövbənin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿وَأَنبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ...﴾

"Rəbbinizə dönün və Ona təslim olun..." (Zumər 39 surəsi, ayə 54).

Kömək diləməyin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّاكَ نَعْبُدُ وَإِنَّاكَ نَسْتَعِينُ5﴾

"Biz yalnız Sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik". (Fətiyə 1 surəsi, ayə 5). Bir hədisdə belə deyilir:

"إِذَا اسْتَعْنْتَ فَاسْتَعْنِ بِاللَّهِ".

"Yardım dilədiyində Allahdan yardım dilə".

İstiyazənin (sığınacaq istəmək) dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ1﴾

"(Ey Peyğəmbər!) De: "Sığınırım sübhün Rəbbinə!" (Fələq 113 surəsi, ayə 1) və

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ1﴾

"(Ey Peyğəmbər!) De: "Sığınırım insanların Rəbbinə". (Nas 114 surəsi, ayə 1).

İstiyasənin (xilas olmağı istəmək) dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَبَ لَكُمْ...﴾

"O zaman siz Rəbbinizdən kömək diləyirdiniz. O da duanızı qəbul etmişdi...". (Ənfal 8 surəsi, ayə 9).

Qurban kəsməyin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ162 لَا شَرِيكَ لَهُ...﴾

"De: "Şübhəsiz ki, mənim namazım da, qurbanım da, həyatım da, ölümüm də aləmlərin Rəbbi olan Allah üçündür!

Onun heç bir şəriki yoxdur...". (Ənam 6 surəsi, ayələr 162-163). Sünnədən olan dəlillərə gəldikdə isə:

"لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ".

"Allah Ondan başqası üçün qurban kəsənə lənət etsin!".

Nəzrin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

(يُوفُونَ بِالْأَنذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًاۙ)

"Onlar vəd etdikləri nəziri yerinə yetirər və şəri hər tərəfə yayılacaq gündən (Qiyamət günündən) qorxarlar". (İnsan 76 surəsi, ayə 7).

(İkinci Əsas)

İslam dinini dəlillərlə tanımaq. İslam: Tək Allaha ibadət etməklə Ona təslim olmaq, itaətlə Ona boyun əymək, Uca Allaha şərik qoşmaqdan və Ona şərik qoşan insanlardan uzaq olmaqdır.

O, üç mərtəbədən ibarətdir: İslam, İman və İhsan.

Hər bir mərtəbənin öz rüknləri vardır.

İslamın rüknləri beşdir: Allahdan başqa ibadətə haqqı olan həqiqi məbudun olmadığına və Muhəmmədin, sallallahu aleyhi və səlləm, Allahın elçisi olduğuna şahidlik etmək, namaz qılmaq, zəkat vermək, ramazan orucunu tutmaq və Allahın Haram Evini həcc etmək.

Şəhadətin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَانِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ 18﴾

"Allah, mələklər və elm sahibləri də, Ondan başqa (ibadətə layiq olan) məbud olmadığına ədalətlə şahidlik etmişlər. Ondan başqa (ibadətə layiq olan) məbud yoxdur. O, Qüdrətlidir, Hikmət sahibidir". (Ali-İmran 3 surəsi, ayə 18).

Mənası isə: Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur.

"Lə iləhə" – Allahdan savayı ibadət olunan bütün varlıqları inkar etməkdir.

"İllə-Llah" — ibadətin yalnız Allaha məxsus olduğunu təsdiq etməkdir.

Allahın mülkündə şəriki olmadığı kimi, ibadət edilməsində də Onun şəriki yoxdur.

Bunu izah edən təfsir isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ 26 إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي..﴾

"Bir zaman İbrahim öz atasına və qövmünə (belə) dedi: "Mən sizin ibadət etdiklərinizdən uzağam.

Yalnız məni yaradandan başqa.." [Zuxruf surəsi, ayələr 26-27]. Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا آرِبًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ 64﴾

"De: "Ey Kitab əhli! Bizimlə sizin aranızda olan eyni bir kəlməyə (tərəf) gəlin ki, Allahdan başqasına ibadət etməyək, Ona heç bir şeyi şərik qoşmayaq və Allahı qoyub bir-birimizi ilahiləşdirməyək". Əgər onlar yenə üz çevirsələr, deyin: "Şahid olun ki, biz müsəlmanlarıq!". (Ali-İmran 3 surəsi, ayə 64).

Muhəmməd Allahın rəsuludur şəhadətinin dəlili Uca Allahın bu sözüdür:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ128﴾

"Sizə özünüzdən elə bir elçi gəldi ki, sizin əziyyətdə düşməyiniz ona ağır gəlir. O sizə qarşı qayğıkeş, möminlərə şəfqətli, rəhmlidir". (Tövbə 9 surəsi, ayə 128).

"Muhəmmədən rəsulu-Llah" - şəhadətinin mənası isə: əmr etdiklərinə itaət etmək, xəbər verdiklərini təsdiqləmək, qadağan etdiklərindən uzaq durmaq və Allaha yalnız onun buyurduğu şəkildə ibadət etməkdir.

Namazın, zəkatın və tövhidin izahının dəlilinə gəldikdə isə, Uca Allah belə buyurur:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ5﴾

"Halbuki onlara, dini məhz Allaha məxsus edib, batildən haqqa yönələrək (hənif olaraq) ibadət etmələri, namaz qılmaları və zəkat vermələri əmr

olunmuşdur. Doğru din də elə budur!". (Beyyinə 98 surəsi, ayə 5).

Oruca dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾
(تَتَّقُونَ 183)

"Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlkilərə vacib edildiyi kimi, sizə də vacib edildi ki, bəlkə (Allahdan) qorxasınız". (Bəqərə 2 surəsi, ayə 183).

Həccin dəlili isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَن كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ﴾
(الْعٰلَمِيْنَ 97)

"Yoluna gücü çatan hər kəsin (müqəddəs) Evi ziyarət etməsi Allahın insanlar üzərindəki haqqıdır. Kim (bunu) inkar edərsə, (bilsin ki,) Allahın aləmlərə ehtiyacı yoxdur". (Ali-İmran 3 surəsi, ayə 97).

İkinci mərtəbə: İman: o, yetmişdən çox şöbədən ibarətdir. Onun ən yüksək mərtəbəsi "Lə ilahə illə-Llah" sözüdür, ən aşağı dərəcəsi isə yolda əziyyət verən maneəni uzaqlaşdırmaqdır. Həya da imanın şöbələrindən biridir.

İmanın rüknları altıdır: Allaha, mələklərinə, kitablarına, rəsullarına, axirət gününə və qədər in xeyrinə və şərinə iman etmək.

Bu altı ərkana dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿لَيْسَ الْبِرُّ اَنْ تُوْلُوْا وُجُوْهُكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيِّنَ...﴾

"Yaxşı əməl heç də üzünüzdə məşriqə və məğribə tərəf çevirməyiniz deyildir. Lakin yaxşı əməl (sahibləri) Allaha, Axirət gününə, mələklərə, (hər bir səmavi) kitaba və peyğəmbərlərə iman gətirən şəxslərdir". (Əl-Bəqərə 2 surəsi, ayə 177).

Qədərə dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۚ﴾ (49)

"Biz hər şeyi (əzəldən təqdir etdiyimiz) bir qədər ilə yaratdıq". (Qəmər 54 surəsi, ayə 49).

Üçüncü mərtəbə: Ehsan. Bu, bir rükundur. Ehsan: Sənin Allaha, Onu görürmüş kimi ibadət etməyindir. Sən Onu görməsən də, O, səni görür.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (128)

"Həqiqətən də, Allah Ondan qorxanlar və yaxşı işlər görənlərlədir". (Nəhl 16 surəsi, ayə 128).

Uca Allah buyurur:

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ۚ 217 الَّذِي يَرْلَكَ جِبْنَ تَقُومُ 218 وَتَقْلُبَكَ فِي السُّجُودِ 219﴾

"Qüdrətli və Rəhmli olana təvəkkül et!

O səni (namaza) duranda da görür,

səcdə edənlər içində hərəkətinidə". (Şuəra 26 surəsi, ayələr 217-219).

Uca Allah buyurur:

﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ...﴾

"(Ey Muhamməd) Sən hansı bir iş görsən, Qurandan nə oxusan, (ey insanlar) siz (də) nə iş

görsəniz, onları etdiyiniz zaman Biz sizə şahid olarıq...". (Yunus 10 surəsi, ayə 61). Ayə

Sünnədən dəlil, Ömər'in, Allah ondan razı olsun, rəvayət etdiyi məşhur Cəbrail hədisidir. O demişdir:

"بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ، شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ !

"Bir gün biz rəsulu-Llah, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, yanında oturmuşduq. Birdən ağappaq paltarlı, zil qara saçlı, üst-başında da səfərdən bir əsər-əlamət görünməyən və heç birimizin tanımadığı bir adam yanımıza gəldi. Nəhayət, o yaxınlaşıb peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, ilə üzbəüz oturdu, dizlərini onun dizlərinə dayadı, əllərini də öz budunun üstünə qoyub dedi: "Ey Muhəmməd!

أَخْبَرَنِي عَنِ الْإِسْلَامِ؟

Mənə İslam haqqında xəbər ver?".

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا، قَالَ: صَدَقْتَ - فَعَجَبْنَا لَهُ، يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ -.

Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, buyurdu: "İslam odur ki, Allahdan başqa haqq məbud olmadığına və Muhəmmədin Onun rəsulu olduğuna şəhadət gətirəsən, namaz qılasan, zəkat verəsən, ramazan ayını oruc tutasan və imkanın olduğu təqdirdə Kəbəni ziyarət edəsən".

Adam: “Doğru söylədin!” – dedi. Biz ona təəccüb etdik, o həm sual verdi, həm də cavabın doğru olduğunu bildirdi.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟

Dedi: “Mənə iman haqqında xəbər ver”.

قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، قَالَ: صَدَقْتَ.

Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, cavab verdi: "Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına, elçilərinə, Axirət gününə və qədər in xeyrinə və şərinə iman etməyindir". O da dedi: "Doğru dedin".

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟

Dedi: “Elə isə mənə Ehsan barədə xəbər ver”.

قَالَ: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ.

Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, cavab verdi: "Allaha sanki Onu görürmüşsən kimi ibadət etməyindir. Sən Onu görməsən də, O səni görür".

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟

Dedi: “Elə isə mənə Qiyamət saati haqqında xəbər ver?”

قَالَ: مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ.

Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, cavabında belə dedi: “Bu barədə sual verilən kəs sual verəndən daha çox bilmir”.

قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا؟

Dedi: "Elə isə mənə onun əlamətləri barədə xəbər ver".

قَالَ: أُنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُقَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِغَاءَ الشَّاءِ، يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ.

Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, cavabında belə dedi: "Kəniz öz ağasını doğacaq, ayaqyalın, çılpaq, yoxsul, dəvə otaran çobanlar da hündür binalar tikməkdə bir-biri ilə yarışacaqlar".

قَالَ: نُمُ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ، أَتَأْكُمُ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ".

Ömər dedi ki, sonra o adam çıxıb getdi. Bir müddətdən sonra peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, mənə belə dedi: «Ey Ömər! O sual verənin kim olduğunu bilirsənmi?». Mən: "Allah və rəsulu daha yaxşı bilir" – deyə cavab verdim. Peyğəmbər, Allahın salavatı və salamı onun üzərinə olsun, dedi: «O Cəbrail idi. Sizə dininizi öyrətməyə gəlmişdir».

[Üçüncü Əsas]

Peyğəmbəriniz Muhəmmədin - sallallahu aleyhi və səlləm - tanınması. O, Muhəmməd bin Abdullah bin Abdulmüttəlib bin Həşimdir. Həşim, Qureyş qəbiləsindəndir. Qureyş qəbiləsi isə Ərəb millətindəndir. Ərəb milləti isə Allahın dostu İbrahimin oğlu İsmailin zürriyyətindəndir - ona və peyğəmbərimizə Allahın salavatı və salamı olsun.

O, altmış üç il yaşamışdır. Bunun qırx ili peyğəmbərlikdən öncə, iyirmi üç ili isə peyğəmbər və elçi olaraq keçmişdir.

Ona "İqra" ("Oxu") surəsi ilə peyğəmbərlik verildi, "Muddəssir" surəsi ilə elçi göndərildi. Vətəni isə Məkkədir.

Allah onu şirkdən çəkəndirmək və tövhidə dəvət etmək üçün göndərmişdir. Dəlil isə Uca Allahın bu sözüdür:

﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝ ۱ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝ ۲ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝ ۳ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝ ۴ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝ ۵ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ ۝ ۶ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ۝ ۷﴾

"Ey (libasına) sarınan (peyğəmbər)!

Qalx (insanları) xəbərdar et!

Rəbbini uca tut!

Libasını təmizlə! (nəfsini günahlardan pak et!)

Pis şeyləri tərk et! (bütələrə ibadət etməkdən uzaq dur!)

Çox görərək minnət qoyma (yaxşılığı təmənna məqsədilə etmə!)

Və Rəbbin üçün səbir et!" (Muddəssir 74 surəsi, ayələr 1-7).

Ayənin mənası:

﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾:

"Qalx (insanları) xəbərdar et!" - Yəni - şirkdən çəkindirir, tövhidə dəvət edir.

﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾

"Rəbbini uca tut!" -

Yəni: Onu tövhidlə uca tut.

﴿وَتَيَّابَكَ فَطَهَّرَ﴾

"Libasını təmizlə! (nəfsini günahlardan pak et!)"

Yəni: Əməllərini şirkdən təmiz saxla.

﴿وَالرَّجَزَ فَأَهْجُرْ﴾

"Pis şeyləri tərk et! (bütlərə ibadət etməkdən uzaq dur!)" -

ər-Rucz: bütlərdir. Onlardan uzaqlaşmaq isə onları tərk etmək və onlardan, eləcə də onların sahiblərindən üz çevirməkdir.

O, on il ərzində (Məkkədə) Tövhidə dəvət etdi və on ildən sonra səmaya qaldırıldı. Ona beş vaxt namaz fərz edildi. Məkkədə üç il namaz qıldı, daha sonra ona Mədinəyə hicrət etmək əmr edildi.

Hicrət: şirk diyarını tərk edib, İslam diyarına köçməkdir.

Hicrət bu ümmətə şirk diyarından İslam diyarına köç etmək fərzdır. Bu fərz Qiyamət gününə qədər davam edəcəkdir.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْنَاهُمْ لَمْ يَكُنْ طَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا إِنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا قَالُوا لَكَ مَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا 97 إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا 98﴾

"Mələklər özlərinə zülm edənlərin canlarını alarkən (onlara:) "Siz nə halda idiniz?" – deyəcəklər. Onlar: "Biz yer üzündə zəif insanlar idik!" – deyər cavab verəcəklər. (Mələklər də onlara:) "Məgər

Allahın yeri (diyarınızı tərk etməyinizə yetəcək) qədər geniş deyildimi ki, siz də orada hicrət edəydiniz?" – deyəcəklər. Onların gedəcəkləri yer Cəhənnəmdir. Ora necə də pis dönüş yeridir.

Yalnız (zülmə qarşı) çarə qılmağa qadir olmayan və (hicrət etməyə) yol tapa bilməyən zəif kişilər, qadınlar və uşaqlar müstəsna"dır". (Nisa 4 surəsi, ayələr 97-98).

Uca Allah buyurur:

﴿يُعْبَادِي الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةً فَإِنِّي فَاغْبُدُونِ﴾ (56)

"Ey mömin qullarım! Şübhəsiz ki, Mənim bu yerim genişdir. Elə isə yalnız Mənə ibadət edin". (Ənkəbut 29 surəsi, ayə 56).

əl-Bəğəvi, Allah ona rəhmət etsin, demişdir: "Bu ayənin nazil olma səbəbi, Məkkədə olub hicrət etməyən müsəlmanlardır ki, Allah onları iman adı ilə çağırırmışdır".

Hicrətə Sünnədən dəlil isə, peyğəmbərin, sallallahu aleyhi və səlləm, bu sözüdür:

"لَا تَنْقُطُ الْهَجْرَةُ حَتَّى تَنْقُطَ التَّوْبَةُ، وَلَا تَنْقُطَ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا".

"Tövbə kəsilmədikcə hicrət kəsilməyəcəkdir, günəş məğribdən çıxmıdıqca da tövbə kəsilməyəcəkdir".

Mədinədə məskunlaşdıqda, ona İslam şəriətinin qalan hökmləri: zəkat, oruc, həcc, azan, cihad, yaxşılığı əmr edib pisləkdən çəkəndirmək kimi əmr olundu və o, bu hal üzərə on il qaldı.

Peyğəmbər, sallallahu aleyhi və səlləm, vəfat etdi, lakin onun dini qalmaqdadır. Bu, onun dinidir. Elə bir xeyir yoxdur ki, ümmətini ona yönəltməsin və elə bir şər yoxdur ki, onları ondan çəkəndirməsin.

Onlara göstərdiyi xeyir isə tövhid və Allahın sevdidi, razı qaldığı bütün şeylərdir.

Onları çəkəndirdiyi şər isə şirk və Allahın bəyənmədiyi və rədd etdiyi bütün şeylərdir.

Uca Allah onu bütün insanlara göndərmiş və hər iki aləmə – cinlərə və insanlara – ona itaəti vacib etmişdir. Bu haqda Uca Allah buyurur:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا...﴾

"De: "Ey insanlar! Şübhəsiz ki, mən sizin hamınıza göndərilmiş Allahın elçisiyəm..." (Əraf 7 surəsi, ayə 158).

Allah Onunla dini kamilləşdirdi. Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿...الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾

"Bu gün dininizi sizin üçün kamil etdim, sizə olan nemətimi tamamladım və sizin üçün din olaraq İslamı bəyəndim". (Maidə 5 surəsi, ayə 3).

Onun ölümünə dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ 30 ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ 31﴾

"(Ey Peyğəmbər!) Şübhəsiz ki, sən də öləcəksən, onlar da öləcəklər!

Sonra siz Qiyamət günü Rəbbinizin hüzurunda mübahisə edəcəksiniz". (Zümər 39 surəsi, ayələr 30-31).

İnsanlar öldükdən sonra dirildiləcəklər və buna dəlil Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ۝٥٥﴾

"Biz sizi torpaqdan yaratdıq. Sizi ora qaytaracaq və bir daha oradan çıxardacağıq". (Ta-Ha 20 surəsi, ayə 55). Uca Allah buyurur:

﴿وَاللَّهُ أَنْتَبِتُكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ۝١٧ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ۝١٨﴾

"Allah sizi (atanız Adəmi) yerdən bir bitki kimi bitirdi.

Sonra sizi ora qaytaracaq və (qiyamət günü dirildib oradan təkrar) çıxardacaqdır". (Nuh 71 surəsi, ayələr 17-18).

İnsanlar dirildikdən sonra haqq-hesaba çəkiləcək və onlara əməllərinin əvəzi veriləcəkdir. Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿...لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَىٰ﴾

"(Bu, Allahın) pislik edənlərə əməllərinin cəzasını verməsi, yaxşılıq edənləri isə ən gözəli ilə (Cənnətlə) mükafatlandırması üçündür". (Nəcm 53 surəsi, ayə 31).

Dirilişi yalan sayan kimsə kafir olar. Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّنْ يُعِيدُوا قُلُوبَنَا ۚ وَبَلَىٰ ۚ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝٧﴾

"Kafir olanlar heç vaxt dirildilməyəcəklərini iddia edirlər. (Ey peyğəmbər!) De: "Xeyr, Rəbbimə and olsun ki, siz mütləq dirildiləcəksiniz. Sonra isə (dünyada) etdiyiniz əməllər sizə xəbər veriləcəkdir. Bu, Allah üçün asandır!" (Təğabun 64 surəsi, ayə 7).

Allah elçilərin hamısını müjdə verən və qorxudan olaraq göndərmişdir. Buna dəlil isə Uca Allahın bu ayəsidir:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾

"(Biz) müjdə verən və qorxudan elçilər göndərdik ki, insanların elçilərdən sonra Allaha qarşı bir bəhanəsi olmasın". (Nisa 4 surəsi, ayə 165).

Onların birincisi Nuh peyğəmbərdir, Allahın ona salamı olsun.

Onların sonuncusu Muhəmməddir, sallallahu aleyhi və səlləm. O, peyğəmbərlərin sonuncusudur, ondan sonra heç bir peyğəmbər olmayacaqdır. Buna dəlil olaraq Uca Allah buyurur:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ...﴾

"Muhamməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyildir. Lakin o, Allahın rəsulu və peyğəmbərlərin sonuncusudur..." (Əhzab 33 surəsi, ayə 40).

Onların birincisi Nuh peyğəmbər olmasına dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ...﴾

"Biz Nuha və ondan sonrakı peyğəmbərlərə vəhy etdiyimiz kimi, sənə də vəhy etdik...". (Nisa 4 surəsi, ayə 163).

Uca Allah hər bir ümmətə – Nuhdan Muhəmmədə qədər – onlara tək Allaha ibadət etməyi əmr edən və tağuta ibadət etməkdən çəkindirən bir rəsul göndərmişdir. Bunun dəlili isə Uca Allahın bu kəlamıdır:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطُّغُوتَ...﴾

"Biz hər ümmətə: "Allaha ibadət edin, tağutdan uzaq olun" – (deyə,) peyğəmbər göndərdik..." (Nəhl 16 surəsi, ayə 36).

Allah bütün bəndələrə tağutu inkar etməyi və Allaha iman gətirməyi vacib etmişdir.

İbn əl-Qayyim, Allah ona rəhm etsin, demişdir: "Tağut" sözü qulun həddini aşdığı hər şeyi ifadə edir. Bu ya ibadət edilən ya ardınca gedilən ya da itaət olunan hər bir şey ola bilər".

Tağutlar çoxdur, onların başçıları beşdir: İblis, Allah onu lənət etsin, özünə ibadət olunmasından razı olan, insanları özünə ibadətə çağırən, qeyb elmindən bir şey bildiyini iddia edən və Allahın nazil etdiyindən başqası ilə hökm verən kəs.

Dəlil isə, Uca Allahın bu sözüdür:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطُّغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدْ

أَسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (256)

"Dində məcburiyyət yoxdur. Artıq doğru yol azgınlıqdan fərqlənir. Hər kim tağutu inkar edib

Allaha iman gətirərsə, heç vaxt qırılmayan ən möhkəm dəstəkdən yapışmış olar. Allah (hər şeyi) eşidəndir, (hər şeyi) biləndir". (Bəqərə 2 surəsi, ayə 256). Bu, "Lə iləhə illə-Llah" - "Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur" - sözünün mənasıdır, hədisdə isə deyilir:

"رَأْسُ الْأَمْرِ: الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ: الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ: الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ".

"Dinin başı İslamdır, dirəyi namazdır, ən uca zirvəsi isə Allah yolunda cihaddır".

Doğrusunu Allah bilir.

Mündəricat

Üç əsas və onların dəlilləri.....	2
Üç əsas və dəlilləri	2
Birinci Əsas.	6
(İkinci Əsas).....	11
[Üçüncü Əsas]	18

az36v2.0 - 03/09/2026